

ЗВОН

Беларуская штодзённая полі-
тычна-літэратурная часопісь.
Рукапісы павінны быць пе-
рапісаны чытацельна. Апла-
та прынятых рукапісаў за-
лежыць ад рэдакцыі. Рука-
пісы назад не выдаюцца.
Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі:
м. Менск, Юбілейны дом.
Цана нумару 1 марка.

ГОД ВЫДАННЯ І.

РЭДАКЦЫЯ адчынена штодня
ад 9—12 гадз. і ад 5—7 гадз.

Цана абвестак:

за 1 радок за тэкстам, 2 м.
шукаючым працу, за
абвестку 2 м.

№ 13.

Менск, Панядзелак, 22 верасня 1919 г.

№ 13.

Дзёне вялікага недахвату паперы, газета часова выходзіць
тры разы на тыдзень: у панядзелак, сераду і пятніцу.

Час...

Час склікаці ўжо грамаду
На вялікую параду,
На вялікі сход!
Хай разсудзіць, хай разважыць,
Слово цвёрдае хай скажаць,
Скажаць сам народ!
Як жыць мае, пажываць
У родным краю, у роднай хаце,
Як заводзіць лад:
Ці жыць далей у няволі,
Ці разжыцца новай доляй.
Новы узнесьць пасад?
Цоуга людзі у дзень блудзілі,
Крыуду, сылеэн, кроу пладзілі,
Усе ня умелі жыць,

Нашае сялянство.

Есць у нас адно адвечнае
Эвангэлье, за што мы стаялі і
стаімо ўвесь час нашага адраджэн-
ня. Гэта—нашае сялянство.

Нашае сялянство—гэта той эле-
мент нашай зямлі, каторы выпа-
няў і выпаняе адзін найвялікшы
закон жыцця:—Праца.

Нашае сялянство—гэта той эле-
мент нашай зямлі, каторы змачыў
лагчыны і узгоркі Беларусі сваім
потам і крывёю.

Дзёне чаго?

Дзёне таго, каб нас карміць.

Нашае сялянство—гэта нашая
маці—карміліца. Мы ямо хлеб, за-
працаваны мазольнымі рукамі ратая.

Нашае сялянство—гэта нашая
аснова, на якой мы трымаемся.

Усе дзеянні беларускага адра-
джэння, усе нашы поэты і пісьмен-
нікі так сама — дзеці сялян. Усе
прадстаўнікі нашага адраджэння
вышлі з народу і ідуць у народ.

Аб нашых дзядох і бацькох—аб
Сялянстве—спяваліся песні-оды.
Гэтым аддавалі сялянству падзяку
за яго хлеб-соль.

У імя сялянства тварыліся падзеі
і рабіліся самахварты. Ня будзем
казаць пра тое змаганьне, пра нязь-
мерную борку дзёне 'вызвалення
народу з няволі на працягу 19 і
20-га стагоддзяў, а падойдзем про-
ста да цяперашняга становішча на-
шага сялянства. Посьле вялікіх
ахварт, посьле страшэнных руін,
зробленых вайной, посьле грымот
сучаснай рэвалюцыі, — што цяпер
прадстаўляе з сябе нашае сялянство?

— Разьёшаная чарада няволь-
нікаў,—кажуць адны.

А сёгоньне ўжо ня тое,—
Усходзе сонца залатое
Ровна усём сьвяціць.
Ходзе ходырам сьвет цэлы,
Сьмела у бітву йдзе нясьмела,
У бой за лепшы час.
Дык і нам цапы і косы
Час браць з вынак, покі росы
Воч ня згрызлі у нас!
Хай званы зазвоняць з жарам,
Хай музыка у струны удара!
Гэй, паўстань народ!
За сябе сам пастаяці
І за Бацькаўшчыну-маці
Ідзі на сход, народ!

Янка Купала.

Смаленск, 30/х 1918 г.

— Людзі, якія страцілі веру ва
усё сьвятое,—кажуць другія.

— Людзі, якія жадаюць суакою
у сваёй працы—кажуць трэціе.

Мы—з трайцімі.

Сялянство просіць-моліць, каб ня
толькі бралі у яго, але каб давалі яму.

Што можа даць нашая інтэлі-
гэнцыя сялянству у абмен на хлеб?

Навуку, культуру, нацыяналь-
ную і грамадзянскую сьвядомасьць.
Сялянство кліча да спакойнай,
творчай працы, а не да бунту і
руйнаючых паўстанняў. Гэта яго
шчырае і праўдзівае жаданьне.

Пойдзем за гэтым жаданьнем
усе тые, хто вышаў у сьвет з кур-
най хаты хлебараба. Пойдзем да
яго з нашым знацьцем, з нашай
навукай і выведзем яго на вольны
плях спакойнага, незалежнага і
гаспадарнага бытаваньня.

Пойдзем да яго ўсе тые, што
жывуць на нашай зямлі побач з
нашым сялянствам соткі год і кор-
мяцца яго цяжка запрацаваным хле-
бам.

Пойдзем да народу беларускага,
памятаючы, што ён быў, есць і
будзе вялікім Беларускам Народам,
ня глядзячы на ўсе заходы сусед-
зяў перарабіць яго на свай густ,
на свой нораў. Даўно пачаліся гэ-
тыя заходы, аж з 1569 г. посьле
Люблінскай вуні, але народ наш
астаўся моцным і непарушным, як
тая зямля, на каторай ён жыўе.
І калі мы людзі культуры, калі мы
сапрауды жадаем добра свайму
народу, дык мы павінны працаваць
на карысьць яго, прыняўшы мову
яго, культуру яго і уклад яго
жыцця.

Чаму разьвіўся у Расіі бальшавізм?

Да вайны Нямецчына разам з
Расіяй складала адзін гаспадарчы
арганізм. Германія была мэтропо-
лія, а Расія яе найбольшая і най-
карыснейшая кальонія, яе „дойная
карова“. Сваімі таварамі немцы за-
кідалі ўсю Расію, а з яе цягнулі
на вельмі танным цэнам сырац.
Селянін расійскі ледзьве перабі-
ваўся з хлеба на квас. Мясо ен
бачыў толькі на Коляды ці на Вя-
лікдзень, яйцом яго дзеці толькі
разгаўляліся на Вялікдаень. Хлеб,
мясо, яйцы, масло і жывёла вы-
возілося за граніцу, дзе на ўсём
гэтым адпасваліся немцы. Тён і
лес так сама йшлі туды за бязцэн.
Праўда, была сякая-таякая прамы-
словасьць і у Расіі, але яе прадук-
ты шукалі рынку для свайго збы-
ту у Азіі. Значная большасьць гэ-
тай прамысловасьці была у руках
чужаземцаў, тых-жа немцаў, фран-
цузаў і бэльгійцаў.

Вайна 1914 год пачалася для
вызвалення Расіі с-пад эканаміч-
нага ўціску немцаў, за тое, каб
Расія перастала быць нямецкаю
кальоніяю і зрабілася наогул не-
залежнаю эканамічна ад каго-б то
ня было зямлею.

Гэтая вайна найбольш выпяла
на Расіі. Адрэзаная ад Нямецчыны,
адтрымваючы ад сваіх саюзьнікаў
помач замалую, каб яна магла за-
поўніць тое, што даваў ёй перш
немцы, Расія пачала прыходзіць
у заняпад. Гэты заняпад яе паста-
раліся выкарыстаць спэкулянты, як
свае так і заграўнічны.

Убачыўшы, што парваўшы эка-
намічную сувязь з Германіяю, Ра-
сія вельмі папшкодзіла сабе, Міка-
лай хацеў зрабіць з немцамі спа-
кой. Аднак, яму гэтага ня удалося
зрабіць. Саюзьнікі здолелі выкары-
стаць соцыяльныя сілы Расіі, каб
Мікалай адказаўся ад царства.

Пачаўся расхвот расійскага ба-
гацьця саюзьнікамі. Так, фірмы,
каторыя, гандлявалі левам на коў-
начы Расіі, перайшлі у рукі ан-
гельцаў.

Мінэральныя багацьці Сібіру за-
хапілі амерыканцы, рыбныя багаць-
ці Усходу—японцы і г. д.

Расійскі народ убачыў, што ва-
ючы з немцамі, ен толькі скідае
аднаго гаспадара з сябе і памагае
сесці на сябе, як на чані, вярхом
другому гаспадару. Выхад быў
адзін. Раз і немцы і праціўная
старана глядзяць на Расію, як на
кальонію, а-за права на эксплуата-

цыю якой лны ваюць, то няма чаго ей самой ваяваць, бо не вядома, ці новы гаспадар будзе лепшы. Рэдактар адных губэрнскіх „Известий“ улетку 1917 г. сказаў раз, што „немцы трымалі нас у кулаку, а ангельцы трымаюць пад абцасам“.

Агітацыя бальшавікоў, падтрыманых немцамі за канец вайны, мела свой skutak. Салдаты пачалі пакідаць фронт і вясною 1918 года на фронце не было ўжо ніводнага салдата. Такім парадкам немцам удалося рэвалюцыю 1917 г. абярнуць на сваю карысць і вывясці Расію з раду сваіх ворагаў.

Але гэтага мала. Немцы і далей падтрымлівалі бальшавікоў, каб тые, ануліраваннем загранічных пазычак саўсім зьнішчылі ў Расіі капітал сваіх ворагаў.

Бараньба бальшавікоў з Дэвікіным, Колчаком і другімі—гэта есць, прауду кажучы, працяг барацьбы зямцаў з сваімі праціўнікамі на тэрыторыі Расіі, ня гледзячы на тое, што спакой паміж імі ўжо падпісаны.

Тут трэба звярнуць увагу яшчэ на адзін вірунак. Калі Расія была намецкаю калоніяю і праз вайну мела стацца калоніяю ангельскаю, то, парываючы з вайною, здавалася, што, захапіўшы ўложаўны загранічны капітал і прыцягнуўшы ўсе найбольш гаспадарчыя сілы Расіі і, значыць, перш усяго інародцаў, як найбольш эканамічны элемент,—здавалася, што можна будзе пабудаваць Расію, як неза-

лежную ад чужаземцаў дзяржаву. У гэтым сэнсе „інтэрнацыяналізм“ расійскіх бальшавікоў зьяўляецца іх „патрыятызмам“ да Расіі, хаця-ж ніякага патрыятызму бальшавікі не прызнаюць. Аднака дарэмныя надзеі бальшавікоў! Інародцы глянулі на Расію так сама, як на „дойную карову“. Самая страшная, дробная спэкуляцыя адтрымала ў Расіі нябывалае пашырэнне.

Вось як выглядае звонку прычына разьвіцьця ў Расіі бальшавізму.

(Канец будзе).

Уражэньні з Гродзеншчыны.

(Працяг).

З размоваў з панам члункам „Стражы Красовай“ я адтрымаў надзею, што па беларускіх весках і месцах робіцца нейкая беларуская справа, калі не беларусамі (бо аб арэшце усіх беларускіх дзеячоў Гродзеншчыны і Віленшчыны я чуў), дык людзьмі—ім спрыяючымі. Я думаю, што ў мястэчку М. усе зносіны ўлады з жыхарамі вядуцца па-беларуску і што, прынамсі, дзелаводы пішуць па-беларуску. І я абмануся, бо ніводнае абвесткі па-беларуску да народу ня было.

А дзе ж патрабней звяртацца да народу па-беларуску: у напоўабруселым Менску, ці ў захудалым мястэчку, ці ў весцы?

У новай воласьці, ці па-польску—*гміне*, дзе *войт* (старшыня) і пісар назначаны ўладаю, усе вядзецца

па-польску. Русыфікацыя замяніла поленизацыю. Школ, апроч польскіх і жыдоўскіх, ніякіх няма і слабая надзея, што беларускія школы (не кажу аб расійскіх) будуць існаваць. Будынкі былых расійскіх школ, каторыя, здавалася-б, так легка зрабіць беларускімі, або зусім зьнішчаны, або заняты пад польскія школы, або ў такім стане, што іх ніяк ня можна прыладзіць да навучаньня ў іх. Дабрадзеі немцы зьнішчылі рускую культуру (як бы дрэнна яна ня была), не замяніўшы яе беларускаю. Сэрца сьціскаецца ад болю, што цяперашняе пакаленьне павінна застацца без навукі, навет саўсім няпісьменным. Бо калі перад вайною блізка ў кожнай весцы была школа, то цяпер іх няма навет у мястэчках. Што тычыцца існуючых у мястэчках польскіх школ „Мацежы“, то яны носяць чыста клерыкальны характар (нешта нахштальт царкоўна-прыходзкіх школ Пабеданосцава) і ня маюць добра дапасаванага настаўніцкага персанау. Так сама дрэнна стаіць справа з почтаю. Мястэчкі ня маюць пачтовых аддзяленьняў. Навет асобы асьвечаныя астаюцца без газэты. Пісьма перасталі пісаць: у пісьменнай сямі вы ня знойдзеце атрамэнту. Можна спадзявацца, што скрозь па Беларусі распаўсюджыцца страшэнныя цэпра. Ужо цяпер Беларусь адкінута на гадоў 50 назад (і не адна Беларусь). Транспорт на чугунцы наладжваецца, аднак яшчэ ня скоро рух на жалезнай дарозе

Адзін дзень у арміі „Зяленага Дуба“.

(Глядзі № 12).

На грэблі.

Зноў ціха на грэблі. Слонцо ўжо спаўзла ніжэй і хутка саўсім схавецца за дрэвы, а там спусьціцца яшчэ ніжэй і схавецца за край зямлі. Вось ужо і зоркі вышлі на небо і мігаюць сваімі размаітымі аганькамі і будзяць шмат думак у галаве маладога вартуніка. А ен стаіць, апершыся аб стрэльбу і—хто ведае, пра што думае? Можна прапшаецца з тымі, хто далёка адсюль...

А ў лесе калі-не-калі закрычыць сава, альбо крыкнець дзяргач у балодзе за лесам, ды ізноў ціха, ціха... А хто ведае, можа праз хвілю запукаюць тут-така выстралы, застогнуць людзі, загагоця кулямет... Ды ізноў сыціхне, ізноў узьдзе слонцо і асьвеціць трупы людзей, а над імі радасна зіркаюць крукі, лятаючы над смачным чалавечым мясам. Але не: ціха ўсе наукола, сыпяць жыхары лесу, сыпіць і лес, шэпчучы цудную казку маладому вартуніку...

Стоі-жа, браце, на варце. моцна стой! Бо ўжо чуваць тупат ног ідучага ворага. Мацней сыціхні вінтоўку ў маладых руках і гукні да сяброў: „Хутчэй сюды на бой, хутчэй! Час прабіў!“ Няхай вораг знае, што тут стаіць тые, што ўміраючы кажуць: „Хай жыве вольная Беларусь!“.

В. Адамовіч.

(Канец).

Тутарка аб беларускай мове.

(Глядзі № 10).

— Ну, дык вось,—нам, як я кажу, трэба хутчэй пакінуць сваю мужыцкую старадаўнюю адзежу ды мову.

— Адзежу то легка пакінуць: купіў на рынку ды й годзі, а мову ня так-то легка. Вось вы кажэце, на службе навучыліся па-маскоўску, а паміж дома, дык і забыліся.

— Вось-жа я і кажу, што ня трэба пісаць кніжак ды газэт па-нашаму. Трэба скрозь пазаводзіць такія школы, каб усе дзеці, хлопцы і дзяўчаты вучыліся даужэй, каб лепей навучаліся расійскай мове, а найбольш здатныя пераводзіць на скарбовы кошт у вышэйшыя школы. Тагды скарэй увесць народ перавучыцца.

— Не, гэта не мажліва. Няхай і дзесяць гадоў наша дзіця вучыцца ў расійскай школе, але калі яно дома, на вуліцы і скрозь чужую мову, то яно не перавучыцца на чужую, а будзе гаварыць па-своему. Вось паглядзеце на гімназістаў ці на студэнтаў духоўных, або вышэйшых пачатковых школ па невялікіх гарадох і мястэчках, дзе ўсе гавораць па-беларуску. Там вучні вучацца і з настаўнікамі і начальствам гавораць па-расійску, а паміж сабою—найчасей па-своему. Нельга перавучыць увесь народ на іншую мову: магчыма перавучыць паасобных людзей, але ня цэлы народ, ды і то не надоўга.

— Як-то не надоўга?

— А так, бо між тымі, што добра навучыліся гаварыць па-расійску, часта знайдуцца такія, каторыя не адцураюцца гаварыць і пісаць па-своему. Цяпер у нас з кожным годам усе больш і больш такіх людзей варочаюцца да сваёй народнай мовы,—гавораць самі і дзяцей сваіх навучаюць гаварыць і пісаць па-беларуску; пішуць кніжкі, выдаюць газэты. Адын цераз тое, што лічаць сябе за беларусаў, у каторых павінна быць сваё літэратура, навука і, наагул, культура, як і ў іншых народаў; другія проста цераз тое, што любяць сваю мову, і толькі ў ёй могуць выліваць сваю душу, а іншыя цераз тое, што

прыме такі размах, які быў да вайны.

Духоўныя патрэбы беларусаў так сама астаюцца незаспакоенымі. З 14-х цэркваў аднаго благачыння толькі 5 цэркваў маюць папоў, рэшта пустыя, альбо перааробляюць на касцёлы па праву гістарычнаму. Цэрквы, пераробленыя з касцёлаў, пераходзяць да каталікоў. У мястэчку М. пасыла 1864 году быў скасаваны касцёл. Яго разабралі і прадалі жыдом, каторыя пабудавалі з яго лазню. Пры разборы касцёлу ніхто не згаджаўся збіць крыж на вежы. Тагды станові Е., зяць папа К., сам палез на касцёл і збіў крыж. Пасыла Е. спаларыжвала правую руку і ногу. Народ гаварыў, што гэта яго Бог пакараў за зняццё крыжа. З касцельнага дэрава пабудавана была лазня, каторая часта гарэла і гэта народ так сама прыпісваў таму, што лазня зроблена з касцёла. На месцы касцёла пабудавалі мураваную цэркву, а ў клябані ксендза пачаў жыць поп. Пятнаццаць гадоў назад на месцы старых будынкаў пабудавалі новыя з царкоўнага лесу. Стары дом ксендза поп разабраў і з больш здаровага матэрыялу, дадаўшы новага, пабудоваў уласны дом на сваёй купленай зямлі. Цяпер у гэтым доме жыве поп, а ў прычтавым доме папа месціцца гміна.

Каб напавіць гістарычную няпраўду ў гміну была заклікана камісія па 3 чалавекі ад каталікоў і праваслаўных для развагі над тым,

як быць з прычтавымі будынкамі на касцельнай зямлі. Камісія паставіла, што касцёл, як меў будынкі для ксендза, так і павінен іх цяпер мець. На моцы гэтае паставы, калі яна будзе зацверджана, новы прычтавы дом для папа прайдзе ва ўласнасць касцёла. Невядома, можа і новая цэрква прайдзе над касцёл, бо кажуць ксендза сказаў, што калі-б ня было папа, то вежы на цэркві былі-б збіты і яна была-б перароблена на касцёл.

(Шраціг будзе)

ВЕСТКА з ВІЛЬНІ.

На выбарах у віленскі магістрат перамагла польская хрысціянска-дэмакратычная партыя, або клерыкальная, ксяндзоўская. Польскія рабочыя ў Вільні правялі ў магістрат 2-х чалавек. Такім чынам, віленскі магістрат складаецца з 34 палякоў і некалькіх жыдоў. З беларусаў і літоўцаў у магістрат не прайшоў ніхто. Зазначыўшы гэта, віленскі „Nasz Kraj“ піша: „Трудна наперад сказаць, якую сыжэтка пойдзе праца Мескай Рады. Адно пэўна, што правы польскасці і польскай культуры будуць у ёй домыць забяспечаны“. А далей дадае на ўцеху абойдзеным: „Трэба верыць, што як палякі, так і жydы здоліюць нагадзіцца ў справе мескай палітыкі і не забудуцца аднак і аб інтарэсах літоўцаў і беларусаў, прадстаўнікі каторых у склад гарадской Рады не увайшлі“.

У другім месцы газэта зазначае: „То быў ужо свайго роду віленскі плебісцыт. Факт гэты нашым тарыбаўцам у Коўне і конгрэсоўцам у Парыжы павінен адчыніць вочы, што сталіца Літвы есць месцам польскім, каторае усею душою рвецца да Польшчы.“

І толькі з цану блізкага злучэння лесу цэлай Літвы з Польшчай адтрымаюць літоўцы і беларусы доступ да той жадаанай сталіцы, душа каторай рвецца пад Віслу“.

А мы скажам, што тут справа тлумачыцца проста: хто палку ўзяў, той і капрал. І калі і далей пойдзе так, то мусім сказаць: кепска, пане Грыгоры, што далей, то горай. Трэба рахавацца з тым, у чыей хаце, п'еш піво...

Я. Ксяневіч.

Аб Менскім Пэдагагічным Інстытуте.

Менскі пэдагагічны Інстытут—есць установа маладая (заложаны ў 1914 г.), але ўжо шмат заслужаная перад справай беларускай. З самага пачатку Інстытут меў выразны беларускі характар; гэта тлумачыцца тым, што на чале яго сталі такія беларускія пэдагогі-патрыоты, як Ус. Ігнатоўскі, Р. Астроўскі і іншыя, і ніколі не рабіў Інстытут русіфікацыйнай работы. Наадварот. Настаўніцтва, выгадаванае семінарыямі ў духу рэнеганства, ён вяртаў, сколькі мог, да роднага краю, да беларускай спра-

жадаюць, хутчэй прасьвяціць свой народ. А ўжо даўно даведзена, што навука найлягчэй даецца на той мове, на якой дзіця гаворыць дома. Вось дзеля чаго ўсе, хто шчыра хоча прасьвяціць свой народ, дамагаюцца, каб школа была ў роднай мове. Вучоныя расійскія пэдагогі, як Ушынскі, Пірогаў, Корф, Вахтэраў і іншыя пастаянна гаварылі і пісалі аб тым, што ў школах на Украіне, Беларусі і Літве трэба вучыць дзяцей у роднай матчынай мове. Колісь у нас былі свае беларускія школы; быў час, пасля скасавання паншчыны, што нават расійскія міністры (Галавін) не забаранялі вучыць па-беларуску і дзеля гэтага былі выдрукаваны беларускія падручнікі на скарбовы кошт, але потым расійскі ўрад саўсім забараніў ня толькі беларускую школу але і друкаванне беларускіх кніжак.

— Я гэта чуў. Толькі я мыслю, што беларускія школы будуць на шкоду народу, бо няйначай хочучь, каб ён наўекі застаўся мужыком. Дагэтуль, усе-ж такі, некаторыя з нашых сялян, каму паншчыне, навучыцца ды ідзе за пісара, ці кандуктара, а хто мае дастаткі той вучыцца далей і выходзіць на доктара, настаўніка, адваката. А калі школа будзе беларуская, то куды-ж ён пойдзе з гэткай навукай?

— Усюды. Але калі школа пачатковая будзе беларуская, то трэба і такіх школ, дзе вучаць самых настаўнікаў; трэба і вышэйшых школ, дзе вучацца тыя, што потым вучаць настаўнікаў; трэба, каб і ў гімназіях і універсітэтах вучылі па-беларуску. Так было ў Аўстрыі, прыкладам, у Галічыне, дзе жыве мільёны са тры украінцаў. Спачатку там завялі украінскую мову толькі ў народных, пачатковых школах, а ўсе вышэйшыя школы былі польскія або нямецкія, а пазней там ужо пазаводзілі украінскія гімназіі і ў Альбоўскім універсітэце прафэсары ста-

лі выкладаць навуку па-украінску. А цяпер па усеі Украіне вучэньне ў школах выкладаецца ў народнай украінскай мове, якую дагэтуль шмат хто лічыў мовай простаі, мужыцкай.

— Добра. Значыцца, там у школах мужыцкая, або, як цяпер, кажуць, украінская мова, а ўсе чыноўнікі ды паны гавораць па-польску, ці па-нямецку?

— Не, там украінская мова ужываецца і на судах і на почце, на чыгунцы і па ўсіх канцэлярыях. На якой мове чалавек падасыць просьбу ці загаворыць, на тэй мове чыноўнік павінен даваць яму адказ. На тэй мове і судзіць яго, каб ён мог усе разумець, што па яго справе гаворыцца на судзе. А ў нас часта было, што людзі праігрывалі сваю справу на судзе толькі цераз тое, што не разумелі мовы, якую іх судзілі. Калі ў нас беларуская мова хутчэй завядзецца па ўсіх школах і установах, тагды ўсе чыноўнікі будуць гаварыць па-беларуску і тагды мова наша ня будзе ўжо звацца мужыцкай.

— Дык ці захочуць-жа чыноўнікі перавучацца на нашу мову?

— Яны павінны будуць ведаць тую мову, якой гаворыць народ, бо чыноўнікі—для народу, а не народ для чыноўнікаў. Так, як было, ня можа быць далей,—яно мусіць перамяніцца. Скрозь было так, што пакуль народ бяспраўны, то чыноўнікі трымаюць яго ў цемры і прымушаюць перавучацца на казенную мову, а калі народ вольныцца на вольную сыжэтку, то ў яго працяляецца любасць да сваё старасьветчыны і да роднае мовы. У такія часы народ развіаецца, прасьвяшчаецца ў дзесяць разоў скарэй чым пад камандай чыноўнікаў.

Сымон Рак.

(Канец будзе).

вы, у сваіх гуртках перарабляю на сьведомых беларусаў. Інстытут першым з усіх школаў, першы на абшары даўнейшае Расіі распачаў сыстэматычныя выклады ў беларускай мове. На патрабаваньне Беларускага Ураду ён вярнуўся з Расіі, куды быў эвакуаваны, у Менск, ня глядзячы на няпэўнасьць матэрыяльнага становішча ў Менску. Інстытут, рэформаваны ўжо ў вышэйшую школу мінулай зімою, распачаў ступеньны пераход усяго выкладаньня на беларускую мову. У ім праф. Іваноўскі прачытаў сваю „Неарганічную Хімію“, першы курс вышэйшай навукі па-беларуску. Апошніе часы Рада Інстытуту паддала Інстытут пад апеку Беларускага Нацыянальнага Камітэту; усьлед за пропозыцыяй апошняга, пастанавіла рэформаваньне Інстытут

у чыста беларускую школу, весьці ўсе выклады па-беларуску. Такім чынам Інстытут усе зрабіў, каб з усім правам завяршыць сабою, як вышэйшай школаю, гмах асьветы беларускай. З боку беларускага грамадзянства іншых адносін, апроч шчырай папаны і падзякі, Інстытут і яго Рада не заслугоўвае.

Беларуская Школьная Рада Меншчыны.

Політычныя навіны.

Нямецка-расійскі саюз.

Ужо даўно носяцца чуткі і апошнім часам вельмі упорчыва, што паміж немцамі і расійцамі зроблен саюз і што немцы і коаліцыя робяць заходы, каб забраць Расію пад свае уплывы.

Газэты варшаўскія і віленскія кажуць, што немцы гатовы мець Расію пад сваімі уплывамі, ня глядзячы на тое, хто там будзе—цар, ці бальшавікі; а каб мець уплыў, дык трэба мець кошта і магчымасьць зносіцца.

Збліжэньне Літвы з Польшчай.

Сярод літоўскага грамадзянства, ня глядзячы на варожыя адносіны Тарыбы да Польшчы, з кожным днём нарастае пражаньне аб канечнай патрэбе збліжэньня Літвы з Польшчай.

Польшча і Украіна.

З прычыны заняцьця Дэнкінім Кіева віленскі „Наш Край“ стаіць за тое, каб польскі ўрад даў Петлюры ваенную помач проці агульнага ворага—Масквы.

Усходніе граніцы Польшчы.

Подлуг вестак з Швайцарыі можна думаць, што ў хуткім часе мірная канфэрэнцыя займецца справай устанавленьня польскай граніцы на усходзе.

Што тычыцца даўнейшых зямель беларуска-літоўскіх, то на канфэрэнцыі няма вырабленага пагляду.

З гэтай прычыны некаторыя польскія газэты вымагаюць, каб

Урад і Начальнае польскае Даводзтва выпавілі соймавую ухвалу, каторая заклікае ўладу зрабіць выбары ў Віленшчыне і Гродзеншчыне, каб мясцовае грамадзянства магло выявіць сваю волю да будучага стасунку тых зямель да Польшчы. Голас такі можа мець рашучае значэньне для парад мірнай канфэрэнцыі.

Францыя і фэдэрацыя малых народаў з Польшчай.

Французскія газэты удзяляюць ідэі фэдэрацыі шмат мейсца. Парыжскі „Журналь“ піша: „Ідэя фэдэрацыі Фінляндыі, Эстоніі, Лотвы, Літвы, Польшчы і Украіны набірае што раз больш прыхільнікаў і мае пад сабою рэальны грунт“. Відзячы ўсіленне колчакаўска-імперыялістычнай Расіі, „Газэта Польска“ робіць заклік заграваць палітыцы свайго ўраду, каторы трымае сябе нявыразна. „Умова нямецка-расійская проці нас“,—кажа „Газэта“,—„ня есьць таямніцай, а аднак урад глядзіць на яе легка, ня бачыць небяспекі колчака-крыжацкай, паміма таго, што перамога розных Колчакоў. Лівэнаў, Дэнікіных была б паражэньнем ня адно нашым. Справа Эстоніі, Фінляндыі, Літвы і Беларусі залежыць ад таго, а Польшча ў саюзе з гэтымі дзяржавамі павінна утварыць „Злучаныя Станы Сярэдняй Эўропы“.

БЕЛАРУСКАЯ КРОНІКА.

Беларускі хор Цараўскага мяе ў хуткім часе зрабіць канцэртнае турнэ ў Вільню, Горадзен і др. мейсцы Беларусі.

Беларускае Культурна-Прасьветнае Т-во ў Бабруйску выпусьціло адоўку ў якой між іншым гаворыцца, што „нас, беларусаў, Госпад Бог духоўнымі сіламі ня

скрыўдаіў“. Відань аднак, як раз наадварот, што і вельмі скрыўджаны бабруйскія беларусы з Культ.-Прасьв. Т-ва, бо нат адоўвы ня здолелі напісаць у роднай мове, ані слоўцам сказаць аб патрэбе яе навучаньня.

Сорам, каб гэтакія адоўвы зьяўляліся цяпер ад беларускага імя.

МЕНСКАЕ ЖЫЦЦЕ.

Пропускі. Ад 20 верасьня г. г., каб адтрымаць пропуск, трэба мець 2 фотографіі, каторыя трэба падаць у аддзел пропускаў, Падгорная, 14.

Новы коопэратыў. Гэтымі днямі тутэйшымі вялікімі комерсантамі адчыняецца коопэратыў для отпуску розных тавараў па танным цэнам.

Харчы для места. Апрача отпуску польскай уладай мільённага крадцы на харчы для Менска, гэтымі днямі прыбудзе сюды вялікі транспорт мукі дзеля змаганьня з хлебнымі спекулянтамі, якія эню пачалі павялічваць цэны на хлеб да 2 р. 50 к.—2 р. 80 к. за фунт.

Сярод арандатараў зямель. Канторай архірэйскага дому апрацаваны новыя кантракты, дзеля аднаўленьня ў хуткім часе умоваў з арандатарамі зямель.

Кантракты—дванаццацігадовыя, ад 20 да 40 к. за кв. саж.

Усяго арандатараў на памяненых землях да 500.

Сход чыгушчыкаў менскага вузла, дазволены ўладаю, адбудзецца 23 верасьня а 1-ай гадзіне дня ў памяшканьні комерцыйнай школы.

У Марына-Горскай сельска-гаспадарчай школе экзамены пачнуцца 1-га кастрычніка.

Цукер для насяленьня ўжо прыбыў у Менск Гэтымі днямі ён будзе раздзелены бонавым крамам і коопэратывам.

2 вагоны круп прыбылі ў Вільні для отпуску менскаму насяленьню.

Менск-Вільня. Пасажырскі рух з Менску да Вільні для усіх не выключаючы і прыватных асоб наладжываецца ад 23-га верасьня.

Ад Менску да Вільні пачаўся прыём грашавых пераводаў на усялякіе сумы.

Самааблажэньне духавенства і парахьян менскай праваслаўнай епархіі, як мы даведаліся, дае штомесячна некаторую падмогу, якую толькі і трымаюцца епархіяльныя установы ў самым Менску.

Сярод жыдоў. Настаўнікам менскай жыдоўскай абшчыны дан сямідзесяці ерок для рэгістрацыі.

Пад кіраваньнем жыдоўскай абшчыны прыроддунь 8 жыдоўскіх школ з 4½ тысяч дзяцей.

На аюпныя работы залісваюцца ў начальніка работ па фартыфікацыі (Захараўскі, 27, гасп. „Лібава“). Плата—салдацкі паек і 5 марак у дзень.

ПЕСНЯ БЕЛАРУСА.

Не асеньні вецер у гаю
Вые, завівае,—
Беларус аб родным краю
Жаласна сьпявае.
У кожнай песні ён ад сэрца
Праклянае долю:
Жыць ня хоча ў панявоўцы
Рэцыя ён на волю.
Знікнуць змары, сонца узыйдзе
І над нашым краем,
Грамадою тагды выйдзем
Песню засьпяваем,
Каб пачулі лее і поле
І панагі пеці,
Што жыўць ужо на волі
Роднай зямлі дзеці.

М. Кудзельна.

1 верасьня 1919 г.
Гор. Менск.

Рэдактар-выдавец

Адв. ЛУЦЭВІЧ.